

«Auctoritas» i «Utilitas» pública de la poesia (c. 1393-1413)*

Isabel Grifoll
(Universitat de Lleida)

Bibliografia

- Abadal, Ramon d'. *Pere el Cerimoniós i els inicis de la decadència política de Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1972 (Llibres a l'Abast, 95).
- Albertano da Brescia. *Llibre de consolació i de consell*, a cura de G. E. Sansone, Barcelona, Barcino, 1965 (Els Nostres Clàssics, A, 94).
- Alcover, Mn. Antoni Ma. - Moll, Francesc de B., *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1980, 10 vols.
- Alessio, Franco. "Filosofia e *artes mechanicae* nel secolo XII", in *Studi Medievali*, 6, 1965, pp. 71-160.
- Alessio, Gian C. "Brunetto Latini e Cicerone (e i dettatori)", in *Italia Medioevale e Umanistica*, 12, 1979, pp. 123-169.
- Allard, Guy H. - Lusignan, Serge (préparé par). *Les Arts mécaniques au Moyen Âge*, Montréal - Paris, Bellarmin - Librairie philosophique J. Vrin, 1982 (Cahiers d'Études Médiévales, 7).
- Anglade, Joseph (ed.). *Las Flors del Gay Saber*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1926 (Memòries de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, vol. I, fasc. 2).
- Anglade, Joseph (publié par). *Las Leys d'Amors. Manuscrit de l'Académie des Jeux Floraux*, Toulouse, Privat, 1919-1920, 4 vols. (Bibliothèque Méridionale, 1re série; XVII, XVIII, XIX, XX); reimpressió, New York - London, Johnson Reprint Corporation, 1971.
- Aristoteles. *Ethica Nicomachea*, edidit Renatus Antonius Gauthier, Leiden - Bruxelles, E. J. Brill - Desclée de Brouwer, 1972-1974, 5 vols (Aristoteles Latinus, 36 = Corpus Philosophorum Medii Aevi, vol. IV).
- Arnau de Vilanova. *Tractatus de amore heroico. Epistola de dosi tyriacalium medicinarum* (= *Arnaldi de Villanova Opera Medica Omnia*, vol. III), edidit et praefatione et commentariis anglicis instruxit Michael R. McVaugh,

- Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona - University of North Carolina, 1985 (Seminarium Historiae Medicae Cantabrigiae, IV).
- . *Tractat sobre l'amor heroic*, introducció i edició de Michael McVaugh; traducció i notes de Sebastià Giralt, Barcelona, Fundació Lluís Carulla, Editorial Barcino, 2011 (Biblioteca Barcino, 7).
- Artifoni, Enrico. "I podestà professionali e la fondazione retorica della politica comunale", in *Quaderni Storici*, 21, 1986, pp. 687-719.
- . "Sull'eloquenza politica del Duecento italiano", in *Quaderni Medievali*, 35, 1993, pp. 57-78.
- . "Retorica e organizzazione del linguaggio politico nel Duecento italiano", in Paolo Cammarosano (a cura di), *Le forme della propaganda politica nel Due e Trecento: Relazioni tenute al convegno internazionale di Trieste 1993*, Roma, École française de Rome, 1994, pp. 157-182, (Collection de l'École Française de Rome, 201).
- . "Prudenza del consigliere. L'educazione del cittadino nel *Liber consolationis et consilii* di Albertano da Brescia (1246)", in Carla Casagrande - Chiara Crisciani - Silvana Vecchio (a cura di), «*Consilium*». *Teorie e pratiche del consigliere nella cultura medievale*, Firenze, SISMELE - Edizioni del Galluzzo, 2004, pp. 195-216, (Micrologus' Library, 10).
- Bacon, Roger. *Communia mathematica*, 1400, cit. in Lusignan, Serge, "La lettre et le travail", cit.
- Badia, Lola, *Poesia catalana del s. XIV. Estudi i edició del «Cançoneret de Ripoll»*, Barcelona, Edicions dels Quaderns Crema, 1983.
- Baron, Hans. *The Crisis of the Early Italian Renaissance: Civic Humanism and Republican Liberty in an Age of Classicism and Tyranny*, rev. ed., Princeton, N. J., Princeton University Press, in cooperation with the Newberry Library, 1966 (Princeton Paperbacks; History, 36) [Princeton, N. J., Princeton University Press, 1955].
- . *In Search of Florentine Civic Humanism: Essays on the Transition from Medieval to Modern Thought*, Princeton, N. J., Princeton University Press, 1988, 2 vols.; trad. esp. *En busca del humanismo cívico florentino: ensayos sobre el cambio del pensamiento medieval al moderno*, México, Fondo de Cultura Económica, 1993.
- Batlle i Gallart, Carme. "La ciutat de Barcelona i el Cisma", in *Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià* (Barcelona-Peníscola, 19-21 d'abril de 1979), vol. I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1986-1988, pp. 73-81.

- Bofarull, Antoni de. "Opúsculos catalanes", VII, in *Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 2, 1868, pp. 529-613.
- Bofarull y Mascaró, Próspero de. [Llibre de Cato], in *Documentos literarios en antigua lengua catalana (siglos XIV y XV)*, edición anastática, Barcelona, 1973, pp. 303-310 [Barcelona, Imprenta del Archivo, 1857, (Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón, XIII)].
- Bofarull y Sans, Francisco de. *El castillo y la baronía de Aramprunyá*, Barcelona, Imprenta de Heinrich y Ca., 1911.
- Bulbena Tusell, Antoni. *Consells e proverbis trets d'una Doctrina de ben parlar, en llatí composta per mestre Albertà de Bretanya l'any M. CC. XV segons un ms. del xvè segle*, Barcelona, Stampa d'en Fidel Giró, 1901.
- Burns, Chester R. "The Non-Naturals: A Paradox in the Western Concept of Health", in *Journal of Medicine and Philosophy*, 1, 1976, pp. 202-211.
- Bylebyl, Jerome J. "Galen on the Non-Natural Causes of Variation in the Pulse", in *Bulletin of the History of Medicine*, 45, 1971, pp. 482-485.
- Cabré, Lluís. "L'infant Pere d'Empúries i la tradició familiar: estampes en el setè centenari del seu naixement", in *Mot So Razo*, 4, 2005, pp. 69-83.
- Camargo, Martin. *Ars dictaminis. Ars dictandi*, Turnhout, Brepols, 1991, (Typologie des Sources du Moyen Âge Occidental, 60).
- Canellas, Ángel - Trenchs, José. *Cancillería y cultura: La cultura de los escribanos y notarios de la Corona de Aragón (1344-1479)*, Zaragoza, Cátedra «Zurita», Institución Fernando el Católico, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1988, (Folia Stuttgartensia, Publicación de la Institución Fernando el Católico, 1153).
- Cantarell, Elena - Comas, Mireia - Muntaner, Carme (a cura de). *El Llibre de la Baronia d'Eramprunyà*, edició i estudi; pròleg de Prim Bertran i Roigé, Lleida, Pagès, 2011.
- Carbonell, Jordi. "Sobre la correspondència literària entre Roís de Corella i el príncep de Viana", in *Estudis Romànics*, 5, 1955-1956, pp. 127-139.
- Carrère, Claude. *Barcelone, centre économique à l'époque des difficultés (1380-1462)*, Paris, Mouton, 1967, 2 vols (Civilisations et Sociétés, 5); trad. cat. d'Hermínia Grau de Duran, *Barcelona 1380-1462: Un centre econòmic en època de crisi*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1977, 2 vols, (Documents de Cultura, 11, 12).
- Casas Homs, José María. "Torcimany" de Luis de Averçó. *Tratado retórico y gramatical y diccionario de rimas. Siglos XIII-XIV. Transcripción, introducción e*

- índices. Nota preliminar de Jorge Rubió Balaguer*, Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto Miguel de Cervantes, 1956, 2 vols., (Sección de Literatura Catalana).
- *Joan de Castellnou, segle XIV. Obres en prosa. I. Compendi de la coneixença dels vicis en els dictats del Gai Saber. II. Glosari al Doctrinal de Ramon de Cornet. Introducció, edició crítica i índexs*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1969.
- Castro y Castro, M. De. *Manuscriptos franciscanos de la Biblioteca Nacional de Madrid*, Madrid, Servicio de Publicaciones del Ministerio de Educación y Ciencia, 1973.
- Cicero. *De inventione. De optimo genere oratorum. Topica*, with and english translation by H. M. Hubbel, Cambridge, Mass. - London, Harvard University Press - Heinemann, 1949 (Loeb Classical Library, 386).
- Cicerón. *La invención retórica*, introducción, traducción y notas de Salvador Núñez, Madrid, Gredos, 1997 (Biblioteca Clásica Gredos, 245).
- Closa Farrés, Josep. "La versió catalana inédita dels *Disticha Catonis* de la Biblioteca Colombina de Sevilla. Transcripció i comentaris", in *Anuario de Filología*, 9, 1983, pp. 9-34.
- "Entorn d'una traducció catalana inèdita dels *Disticha Catonis*", in *Homenatge a Antoni Comas: Miscel·lània in memoriam*, Barcelona, Universitat de Barcelona, Facultat de Filologia, 1985, pp. 87-93.
- Coromines, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, amb la col·laboració de Joseph Gulsoy i Max Cahner, Barcelona, Curial Edicions Catalanes - Caixa de Pensions «La Caixa», 1980-1991, 9 vols.
- Cox, V. "Ciceronian Rhetoric in Italy, 1260-1350", in *Rhetorica*, 17, 1999, pp. 239-288.
- Davis, Charles T. "Brunetto Latini e Dante", in *Idem, L'Italia di Dante*, Bologna, Il Mulino, 1988, (Collezione di Testi e di Studi, Linguistica e Critica Letteraria) [Bologna, Il Mulino, 1984].
- Disticha Catonis*, recensuit et apparatus critico instruxit Marcus Boas et Henricus Johannes Botschuyver, Amsterdam, North Holland, 1952.
- Eiximenis, Francesc. *Dotzè llibre del Crestià*, II, 1, Curt Wittlin *et al.* (a cura de), Girona, Col·legi Universitari de Girona - Diputació de Girona, 1986, (Obres de Francesc Eiximenis, 3).

- . *Llibres, mestres i sermons*, David Guixeras i Xavier Renedo (a cura de), Barcelona, Fundació Lluís Carulla - Editorial Barcino, 2005, (Biblioteca Barcino, 5).
- Faulhaber, Charles. "Retóricas clásicas y medievales en bibliotecas castellanas", in *Ábaco: estudios sobre literatura española*, 4, 1973, pp. 151-300.
- Fedi, Beatrice, "Les Leys d'Amors ed il Registre de Galhac: frammenti di una tradizione 'extravagante'?", en *Medioevo e Rinascimento*, 12, 1998, pp. 183-204.
- . "Per un'edizione critica della prima redazione in prosa delle *Leys d'Amors*", en *Studi Medievali*, 40, 1999, pp. 43-118.
- Fenzi, Enrico. "Brunetto Latini, ovvero il fondamento politico dell'arte della parola e il potere dell'intellettuale", en Irene Maffia Scariati (a cura di), *A scuola con ser Brunetto*, cit., pp. 323-369.
- Ferrer i Mallol, Maria Teresa. "El patrimoni reial i la recuperació dels senyorijs jurisdiccionalis en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV", en *Anuario de Estudios Medievales*, 7, 1970-1971, pp. 351-491.
- Fullana, Lluís. "Los caballeros de apellido March en Cataluña y en Valencia", in *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 16, 1935, pp. 432-465; 17, 1936, pp. 107-172, 205-255, 297-322, 364-444; reimpressió en llibre, Castelló, Sociedad Castellonense de Cultura, 1936 (Obras de Investigación Histórica, XIII).
- García Ballester, Lluís. *La medicina a la València medieval. Medicina i societat en un país mediterrani*, València, Edicions Alfons el Magnànim, Institució Valenciana d'Estudis i Investigació, 1988 (Descobrim el País Valencià, 29).
- Gatien-Arnoult, [Adolphe-Félix] (publiés par). *Monuments de la littérature romane depuis le quatorzième siècle. Las Flors del Gay Saber estier dichas Las Leys d'Amors*, traduction de M. M. Aguilar et d'Escouloubre, Paris - Toulouse, Silvestre-Bon - Privat, 1841-1843, 3 vols. en 5 parts.
- Giansante, Massimo. *Retorica e politica nel Duecento. I notai bolognesi e l'ideologia comunale*, Roma, Istituto Storico Italiano per il Medio Evo, 1999 (Nuovi Studi Storici, 48).
- Gimeno Blay, Francisco. *Escribir, reinar: la experiencia gráfico-textual de Pedro IV el Ceremonioso (1336-1387)*, Madrid, Adaba, 2006 (Lecturas, Historia Moderna).
- Girona i Llagostera, Daniel. "Itinerari del rey En Martí", en *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 4, 1911-1912, pp. 81-184; 5, 1913-1914, pp. 515-654.
- . "Itinerari de l'Infant Pere", en *Estudis Universitaris Catalans*, 18, 1933, pp. 150-258.

- Guillem de Cervera. *Versos proverbials*, edició crítica i comentada a cura de Joan Coromines, Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1991 (Autors Catalans Antics, 9).
- Graham, Angus. "Albertanus of Brescia: A Preliminary Census of Vernacular Manuscripts", en *Studi Medievali*, 41, 2000, pp. 891-924.
- Greimas, A. J. *Dictionnaire de l'ancien français jusqu'au milieu du XIVe siècle*, 2e édition, revue et corrigée, Paris, Librairie Larousse, 1980 [Paris, Librairie Larousse, 1968].
- Griera, Antoni (editat per). *Diccionari de rims de Jaume March*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1921 (Biblioteca Filològica de l'Institut de la Llengua Catalana, 8).
- Gubern, R. "Els primers Jocs Florals a Catalunya: Lleida, 31 de maig de 1338", in *Bulletin of Hispanic Studies*, 34, 1957, pp. 95-96.
- Hazelton, Richard. "The Cristianization of 'Cato': The *Disticha Catonis* in the Light of Late Medieval Commentaries", in *Medieval Studies*, 19, 1957, pp. 157-174.
- Hillgarth, J. N. "La personalitat política i cultural de Pere III a través de la seva crònica", in *Llengua & Literatura*, 5, 1992-1993, pp. 7-102; ed. orig. "Introduction" to Pere III of Catalonia (Pedro IV of Aragon), *Chronicle*, translated by Mary Hillgarth, Toronto, Pontifical Institute of Medieval Studies, 1980, 2 vols (Mediaeval Sources in Translation, 23, 24).
- Ivars, Andrés "El escritor Fr. Francisco Eximénez en Valencia (1383-1408)", en *Archivo Ibero-Americano*, 14, 1920, pp. 76-104; 15, 1921, pp. 289-331; 19, 1923, pp. 359-398; 20, 1923, pp. 210-248; 24, 1925, pp. 121-122, 325-382; 25, 1926, pp. 5-48, 289-333; reimpressió en llibre coordinada per Pedro Santoja, *El escritor Fr. Francisco Eximénez en Valencia (1383-1408)*, Benissa, Ayuntamiento, Comisión de Cultura, 1989 (Publicaciones del Ayuntamiento de Benissa; Serie Mayor, 6).
- Jarcho, Saul. "Galen's Six Non-Naturals: A Bibliographic Note and Translation", in *Bulletin of the History of Medicine*, 44, 1970, pp. 372-377.
- Kiviharju, Jukka. *Las glosas del mestre Aleix de Barcelona en su edición catalana del «De regimine principum» de Egidio Romano*, edición bilingüe, Helsinki, Suomalainen Tiedeakatemia, 1995 (Annales Academiae Scientiarum Fennicae, B 278).

- Latini, Brunetto. *Li Livres dou tresor*, édition critique par F. J. Carmody, Genève, Slatkine Reprints, 1998 [Berkeley - Los Angeles, University of California Press, 1948].
- . *Tresor*, Pietro G. Beltrami (a cura di), Torino, Einaudi, 2007 (I Millenni).
- . *Llibre del Tresor*, versió catalana de Guillem de Copons; Curt J. Wittlin (a cura de), Barcelona, Barcino, 1971-1989, 4 vols. (Els Nostres Clàssics, A, 102, 111, 122, 125).
- Lawrence, Jeremy N. H. "Nuño de Guzmán and Early Spanish Humanism: Some Reconsiderations", in *Medium Aevum*, 51, 1982, pp. 55-82.
- . *Tres opúsculos de Nuño de Guzmán y Giannozzo Manetti: un episodio del proto-humanismo español*, edición, introducción y notas, Salamanca, Diputación de Salamanca, 1989 (Biblioteca Española del siglo XV; Serie básica, 1).
- Leff, Gordon. *Paris and Oxford Universities in the Thirteenth and Fourteenth Centuries: An Institutional and Intellectual History*, Huntington, Robert E. Krieger, 1975 [London, J. Wiley & Sons, 1968].
- Llabrés y Quintana, Gabriel. *Jahuda Bonsenyor, Llibre de paraules e dits de savis filsofs, Los Proverbis de Salomo, Lo Llibre de Cato, fets estampar complerts per primera vegada ab un pròleg y documents*, Palma de Mallorca, Impremta de J. Colomar y Salas, 1889 (Biblioteca d'Escriptors Catalans; Moralistes, 1).
- Llull, Ramon. *Llibre de l'orde de cavalleria*, Albert Soler i Llopart (a cura de), Barcelona, Barcino, 1988 (Els Nostres Clàssics, A, 127).
- Lusignan, Serge. "La lettre et le travail: l'impossible point de rencontre des arts mécaniques au Moyen Âge", in G. H. Allard - Serge Lusignan (préparé par), *Les Arts mécaniques au Moyen Âge*, cit., pp. 129-139.
- Maffia Scariati, Irene (a cura di). *A scuola con ser Brunetto. La ricezione di Brunetto Latini dal Medioevo al Rinascimento*. Atti del convegno internazionale di studi (Università di Basilea, 8-10 giugno 2006), Firenze, SISMEL - Edizioni del Galluzzo, 2008 (Archivio Romanzo, 14).
- Maranges i Prat, Isidra. *La indumentària civil catalana, segles XIII-XV*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1991 (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, XLI).
- March, Ausiàs. *Poesies*, Pere Bohigas (a cura de), edició revisada per Amadeu-J. Soberanas i Noemí Espinal; pròleg de Lola Badia, Barcelona, Barcino, 2000, (Els Nostres Clàssics, B, 19).
- March, Jaume. *Obra poètica*, edició crítica a cura de Josep Pujol, Barcelona, Barcino, 1994, (Els Nostres Clàssics, A, 133).

- March, Pere. *Obra completa*, Lluís Cabré (a cura de), Barcelona, Barcino, 1993, (Els Nostres Clàssics, A, 132).
- Marquès, Benigne. "La versió catalana de l'Ètica a Nicòmac d'Aristòtil en un manuscrit d'Urgell", in *Urgellia*, 16, 2006-2007, pp. 551-568.
- Marshall, J. H. (Edited by). *The 'Razos de trobar' of Raimon Vidal and Associated Texts: Raimon Vidal, 'Razos de trobar'; Terramagnino de Pisa 'Doctrina d'Acort'; Jofre de Foixà 'Regles de trobar'; 'Doctrina de compondre dictats'; Two Anonymous Treatises from Ms. Ripoll 129*, London, Oxford University Press, 1972 (University of Durham Publications).
- Martorell i Trabal, Francesc. "Inventari dels béns de la Cambra Reyala en temps de Jaume II", in *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, 6, 1911-1912, pp. 533-467.
- Massó i Torrents, Jaume. "Inventari dels béns mobles del rey Martí d'Aragó", en *Revue Hispanique*, 12, 1905, pp. 413-590.
- Mayer, Marc. "La fortuna del *Catalanorum prisco sermone libri* de la biblioteca d'Antoni Agustín", en *Faventia*, 20, 1998, pp. 187-192.
- Mitjà, Marina. "Procés contra els consellers, domèstics i curials de Joan I, entre ells Bernat Metge", en *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 27, 1957-1958, pp. 375-417.
- Murphy, James J. *Rhetoric in the Middle Ages: A History of Rhetorical Theory from St. Augustine to the Renaissance*, Berkeley, University of California Press, 1974; trad. esp. de Guillermo Hirata Vaquera, *La retórica en la Edad Media: Historia de la teoría de la retórica desde San Agustín hasta el Renacimiento*, México, Fondo de Cultura Económica, 1986 (Lengua y Estudios Literarios).
- Niebyl, Peter H. "The Non-Naturals", in *Bulletin of the History of Medicine*, 45, 1971, pp. 486-492.
- Noulet, Jean-Baptiste - Chabaneau, Camille, *Deux manuscrits provençaux du XIVe siècle contenant des poésies de Raimon de Cornet et de Peire de Ladils et d'autres poètes de l'école toulousaine*, Genève - Marseille, Slatkine Reprints - Lafitte Reprints, 1979 [Montpellier, Bureau des publications de la Société pour l'étude des langues romanes, 1888].
- Olivar, Marçal. "Notes entorn la influència de l'*Ars dictandi* sobre la prosa catalana de cancelleria de finals del segle XIV: El ms. Y-129-7 de la Biblioteca Colombina", in *Estudis Universitaris Catalans*, 22, 1936 [*Homenatge a Antoni Rubió i Lluch*, vol. III], pp. 631-653.

- Olson, Glending. *Literature as Recreation in Late Middle Ages*, Ithaca - London, Cornell University Press, 1982.
- Pagden, A. R. D. "The Diffusion of Aristotle's Moral Philosophy in Spain, ca. 1400 - ca.1600", in *Traditio*, 31, 1975, pp. 287-313.
- Pagès, Amédée. *Auzias March et ses prédécesseurs: Essai sur la poésie amoureuse et philosophique en Catalogne aux XIVe et XVe siècles*, Genève, Slatkine Reprints, 1998 [Paris, Librairie Honoré Champion, 1912 (Bibliothèque de l'École des Hautes Études, 194)].
- Pou y Martí, Rdo. P. José, O. F. M., *Visionarios, beguinos y fraticelos catalanes, siglos XIII-XV*, estudio preliminar de Albert Hauf i Valls, Alacant, Instituto de Cultura Juan Gil-Albert, Diputación Provincial de Alicante, 1996, (Espejo de Clío, 9) [Vic, Editorial Seráfica, 1930].
- Prats, Modest. "Un vocabulari català a la versió del *De regimine principum* de Gil de Roma", en *Actes del Sisè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Roma, 28 de setembre-2 d'octubre 1982)*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983, pp. 29-87 (Biblioteca «Abat Oliba», 31).
- Prince, Dawn E. (Edited by). *The Aragonese Version of Brunetto Latini's 'Libro del Trasono'*, Madison, Hispanic Seminary of Medieval Studies, 1995.
- Pujol, Josep. "Gaya vel gaudiosa, et alio nomine inveniendi sciencia: les idees sobre la poesia en llengua vulgar als segles XIV i XV", in Lola Badia - Alber Soler (a cura de), *Intel·lectuals i escriptors a la baixa Edat Mitjana*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994, pp. 69-94 (Textos i Estudis de Cultura Catalana, 36).
- . "Psallite sapienter: la gaia ciència en els sermons de Felip de Malla de 1431 (Estudi i edició)", en *Cultura Neolatina*, 56, 1996, pp. 177-250.
- . "L'atribució de les cançons amoroses de Jaume March", en *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Universitat de Giorna, 9-12 de setembre de 2003)*, Barcelona, Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, vol. III, pp. 323-336 (Biblioteca «Abat Oliba», 276).
- Pujol i Canelles, Miquel. *Poesia occitanocatalana de Castelló d'Empúries. Recull de poemes de final del s. XIII i primer terç del XIV*, introducció, edició crítica, traducció, notes i glossari, Figueres, Patronat Francesc Eiximenis - Institut d'Estudis Empordanesos, 2001.
- Rather, L. J. "The 'Six Things Non-Natural': A Note on the Origins and Fate of a Doctrine and a Phrase", in *Clio Medica*, 3, 1968, pp. 337-347.

- Renedo, Xavier. "Turpia feminarum incesso lascivarum (El joc teatral en el capítol 283 del *Tirant lo Blanc*)", in *Formes teatrals de la tradició medieval: Actes del VIIè Col·loqui de la Société Internationale pour l'Étude du Théâtre Médiéval*, Barcelona, Institut del Teatre - Diputació de Barcelona, 1996, pp. 209-216.
- . "Eiximenis, els exemples i l'art de riure", en *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, Universitat de Giorna, 9-12 de setembre de 2003*, vol. I, Barcelona, Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, pp. 7-34 (Biblioteca «Abat Oliba», 273-274).
- Rico, Francisco, "Petarca y el 'humanismo catalán'", en *Actes del Sisè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Roma, 28 de setembre-2 d'octubre 1982)*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983, pp. 257-291 (Biblioteca «Abat Oliba», 31).
- Riera, Jaume. "Paraulas del rey Salomó. Versió fragmentària dels llibres dels *Proverbis*, del segle XIV", en *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 49, 2003-2004, pp. 141-169.
- Riquer, Martín de. *Obras de Bernat Metge*, edició crítica, traducció, notes y prólogo, Barcelona, Facultad de Filosofía y Letras, Universidad de Barcelona – Cátedra Ciudad de Barcelona, 1959 (Biblioteca de Autores Barceloneses).
- . *Història de la literatura catalana*, segona edició corregida, Sant Joan Despí, Ariel, 1980, 3 vols. (Clàssics Catalans Ariel) [Barcelona, 1964].
- Rius Serra, Josep. "L'arquebisbe de Saragossa, canceller de Pere III", in *Analecta Sacra Tarraconensia*, 8, 1932, pp. 1-63.
- Rubió i Balaguer, Jordi, "Sobre els orígens de l'Humanisme a Catalunya", en Jordi Rubió i Balaguer, *Humanisme i Renaixement*, cit., pp. 29-44 [*Bulletin of Spanish Studies*, 24, 1947, pp. 88-98].
- . "Guillem Ponç, secretari del rei Martí, contemporani de Bernat Metge", en Jordi Rubió i Balaguer, *Humanisme i Renaixement*, cit., pp. 305-328 [*Estudis Romànics*, 9, 1961, pp. 67-84].
- . *Vida española en la época gótica* (= *Obres de Jordi Rubió i Balaguer*, vol. IV), Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985 (Biblioteca «Abat Oliba», 42).
- . *Humanisme i Renaixement* (= *Obres de Jordi Rubió i Balaguer*, vol. VIII), Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990 (Biblioteca «Abat Oliba», 86).

- Rubió y Llach, Antoni. *Documents per a la història de la cultura medieval*, edició facsímil; estudi sobre A. Rubió i Llach per Albert Balcells, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2000, 2 vols. (Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica, LIV) [Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1908-1921, 2 vols.]
- Ruiz, Juan, Arcipreste de Hita. *Libro de buen amor*, edición de Alberto Blecuá, Madrid, Cátedra, 1992 (Letras Hispánicas, 70).
- Russell, P. E. - Pagden, A. R. D. "Nueva luz sobre una versión cuatrocentista de la *Ética de Nicómaco*: Bodleian Library, Ms. Span. D. 1", en *Homenaje a Guillermo Guastavino: Miscelánea de estudios en el año de su jubilación como director de la Biblioteca Nacional*, Madrid, Asociación Nacional de Bibliotecarios, Archiveros y Arqueólogos, 1974, pp. 7-22.
- Sabaté i Curull, Flocel. "L'augment de l'exigència fiscal en els municipis catalans del segle XIV: elements de pressió i de resposta", en *Corona, municipis i fiscalitat a la baixa Edat Mitjana*. Actes del Col·loqui, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, s. d. [1997], pp. 423-465 (Quaderns de l'Institut).
- Salvemini, G. *Iohannis Viterbiensis Liber de regimine civitatum*, prodit curante G. S. Bononiae, in ædibus successorum Monti, 1901 (Bibliotheca Iuridica Medii Aevi, III).
- . "Il *Liber de regimine civitatum* di Giovanni da Viterbo", en *Giornale Storico della Letteratura Italiana*, 41, 1903, pp. 284-303.
- Sanahuja, Dolors. *El territori d'Eramprunyà entre els segles X-XVI*, número monogràfic de *Rubricatum: Revista del Museu de Gavà*, n. 3, 2002.
- Sánchez Martínez, Manuel. "La fiscalidad real en Cataluña (siglo XIV)", en *Anuario de Estudios Medievales*, 22, 1992, pp. 341-376.
- Soldevila, Ferran (edició de). *Les quatre grans cròniques*, revisió del text, pròleg i notes, Barcelona, Selecta, 1983 (Biblioteca Perenne, 26) [Barcelona, Selecta, 1971].
- Tanturli, Giuliano. "Continuità dell'umanesimo civile da Brunetto Latini a Leonardo Bruni", en *Gli Umanesimi Medievali*. Atti del II Congresso dell'«Internationales Mittellateinerkomitee» (Firenze, Certose del Galluzzo, 11-15 settembre 1993), Firenze, SISMEL - Edizioni del Galluzzo, 1998, (Millennio Medievale, 4).
- Tasis i Marca, Rafael. *La vida del rei En Pere III*, Barcelona, Editorial Aedos, 1961, (Biblioteca Biogràfica Catalana, 5) [Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1954].

- Tavani, Giuseppe. "Literatura i societat a Barcelona entre la fi del segle XIV i el començament del XV", en *Actes del Cinquè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Andorra, 1-6 d'octubre de 1979)*, Montserrat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980, pp. 7-40 (Biblioteca «Abat Oliba», 19).
- . "Tolosa i Barcelona: dos consistoris per a una poesia", in *Actes del Vuitè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (Tolosa de Llenguadoc, 12-17 de setembre de 1988)*, Barcelona, Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988, vol. I, pp. 297-323 (Biblioteca «Abat Oliba», 77).
- Temkin, Oswei. *Galenism: Rise and Decline of a Medical Philosophy*, Ithaca - London, Cornell University Press, 1973.
- Thomae Aquinatis, Sancti. *In decem libros Ethicorum Aristotelis ad Nicomachum expositio*, cura et studio Raymundi M. Spiazzi, Torino - Roma, Marietti, 1964 [Torino - Roma, Marietti, 1949].
- Tomás de Aquino. *Comentario a la Ética a Nicómaco de Aristóteles*, trad. esp. de Ana Maella, estudio preliminar y notas Celina A. Lértora Mendoza; segunda edición revisada y corregida, Pamplona, EUNSA, 2001 (Colección de Pensamiento Medieval y Renacentista, 9) [Pamplona, EUNSA, 2000].
- Torruella, Joan. *Cançoners de París* [Microfitxes], Bellaterra, Seminari de Filologia i Informàtica de la Universitat Autònoma de Barcelona - Fundació «la Caixa», 2003 (Arxiu Informatitzat de Textos Catalans Medievals).
- Vicens i Vives, Jaume. *Els Trastàmars (segle XV)*, Barcelona, Editorial Vicens-Vives, 1983 (Història de Catalunya; Biografies Catalanes, 8) [Barcelona, Teide, 1956].
- Wack, Mary Frances. *Lovesickness in the Middle Ages: The 'Viaticum' and Its Commentaries*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1990 (Middle Ages Series).
- Ward, John O. *Ciceronian Rhetoric in Treatise, Scholin and Commentary*, Turnhout, Brepols, 1995 (Typologie des Sources du Moyen Âge Occidental, 58).
- Witt, Ronald G. *Coluccio Salutati and His Public Letters*, Genève, Librairie Droz, 1976 (Travaux d'Humanisme et Renaissance, 151).
- . *Italian Humanism and Medieval Rhetorica*, Aldershot, Ashgate, 2001 (Collected Studies).
- . *'In the Footsteps of the Ancients': The Origin of Humanism from Lovato to Bruni*, Leiden - Boston - Köln, Brill, 2000 (Studies in Medieval and Reformation Thought, 74); trad. it. di Daniela De Rosa, con un saggio introduttivo di

Gabriele Pedullà, *Sulle tracce degli antichi. Padova, Firenze e le origini dell'umanesimo*, Roma, Donzelli editore, 2005 (Saggi, Arte e Lettere).

Wittlin, Curt. "La revisió lingüística de l'antiga traducció catalana del *Regimine principum* d'Egidi Romà publicada el 1480 pel mestre Aleix de Barcelona", en *Actes del V Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica (Tampa – St. Augustine, 1987)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1987, pp. 111-134.

—. "Una traducció catalana parcial del *Tresor* de Brunetto Latini conservada a l'Arxiu històric de la ciutat de Barcelona", en *Miscel·lània Joan Gili*, Barcelona, Abadia de Montserrat, 1988, pp. 625-637.

—. "La glossa i declaració de les passions de l'ànima de mestre Aleix en la seva edició de la traducció catalana del *De regimine principum* d'Egidi Romà", en *Miscel·lània d'homenatge a Germà Colon*, Tübingen, Gunter Narr, 1989, pp. 163-176.

—. "Les traduccions catalanes medievals del *Trésor* de Brunetto Latini", in Irene Maffia Scariati (a cura di), *A scuola con ser Brunetto. La ricezione di Brunetto Latini dal Medioevo al Rinascimento*. Atti del convegno internazionale di studi (Università di Basilea, 8-10 giugno 2006), Firenze, SISMEL - Edizioni del Galluzzo, 2008, (Archivio Romanzo, 14), pp. 167-176.